

1

O potrzebie wspomagania dziecka w wieku przedszkolnym

*Powiedz dziecku, że jest dobre,
że umie, że potrafi.*

Janusz Korczak

Aby poprawić od wewnątrz nasz ludzki świat, powinniśmy liczyć się z dziecięcą logiką, dlatego że jest ona oparta na praufności rozwijanej i utrwalonej ciepłem matczynego dotyku, uśmiechu i pocałunku. Dziecko, przechodząc z okresu niemowlęcego do okresu, w którym wydawanie sądów moralnych jest już możliwe, dzięki rozwojowi umysłowemu, ma bezgraniczne zaufanie do osób dorosłych i wierzy im, że to jest „dobre”, a tamto „złe”. Już wtedy postępowanie rodziców niezgodne z przekazywanymi dziecku normami budzi jego protest. Jest to protest słuszny. Albowiem rodzice, dziadkowie, wychowawcy najsilniej oddziałują na swoich podopiecznych własnym przykładem. Jakich więc wzorów dostarczymy naszym podopiecznym w najbardziej chłonnym okresie ich rozwoju? Jacy my, dorośli, jesteśmy i co zrobimy, by nie zawieść dziecięcej praufności? Te pytania, zadane niegdyś przez Marię Łopatkową (1992, s. 7), nic nie straciły na aktualności w obecnych czasach. Wszelkie studia nad człowiekiem jako osobą ludzką zmierzają ku ukazaniu fenomenu ludzkiego w jego wymiarze integralnym, nieznoszącym jakiegokolwiek uprzedmiotowienia człowieka i jego zinstrumentalizowania w różnorodnych strukturach społeczno-prawnych, ekonomicznych czy wychowawczych. Człowiek-osoba obdarzony jest bowiem godnością (Paszkievicz, Łobacz, 2013, s. 14). Wychowanie zatem jawi się jako rozpoznawanie godności. Poznanie godności nie pozwala pozostać obojętnym, zobowiązuje do aktywności, oznacza chęć dawania. Wobec drugiej osoby przejawia się ono w szacunku do jej wartości, w gotowości do niesienia pomocy, a wobec siebie – w takim postępowaniu, które nie narusza podstawowych wskazań godności.

Określenie *wiek przedszkolny* wskazuje na główne zadanie, jakie staje przed dzieckiem w tym okresie, kiedy musi przygotować się do pójścia do szkoły. Wymaga to od dziecka niemałej samodzielności. Uzyskanie tej zdolności jest możliwe, jeżeli w okresie przedszkolnym dziecko ma szanse sprawdzenia się w niej oraz jej doskonalenia. Wiek przedszkolny jest zatem fazą przejściową między życiem w ograniczonym środowisku domowym a życiem w otwartym środowisku pozadomowym, jakim jest przedszkole. Na okres ten, jak sugeruje Błażej Smykowski (2005, s. 168), i na procesy zachodzące w wieku przedszkolnym musimy spojrzeć w dwojaki sposób. Po pierwsze, co już zostało odnotowane, jest to okres zmiany środowiska. Po drugie, jest to okres związany ze zmianą mechanizmu działania dziecka z form prymitywnych na rzecz form wyższych, czyli przejście od dostosowania działań do względnie niezmiennych określonych i fizycznych warunków (środowisko domowe) do działań dostosowanych do zmieniającej się sytuacji społeczno-kulturowej (środowisko przedszkolne).

Nawiązywanie interakcji w średnim dzieciństwie, a więc w wieku przedszkolnym, to jedna z wielu umiejętności, które charakteryzują się dynamiką zmian (Sajdera, 2012, s. 143). Naturalnym kontekstem dla interakcji dzieci w przedszkolu jest zabawa. Biorące w niej udział dzieci utrwalają i organizują doświadczenia, wielokrotnie powtarzając czynności, a dzięki wymianie informacji z partnerami zabawy mogą poznawać plany zdarzeń, w których uczestniczyły. Odniesienie konstruktywizmu do edukacji wskazuje na jej interakcyjny charakter, widoczny w sposobie pojmowania wychowanka jako osoby aktywnej w uczeniu się. Nawiązywanie relacji z drugim człowiekiem w przedszkolu stanowi zarazem czynnik, jak i rezultat nabywania umiejętności społecznych. Dziecko, stając się członkiem grupy przedszkolnej, zostaje poddane procesowi wychowania przez obce osoby, podczas gdy do tej pory jego wychowaniem zajmowali się jedynie najbliżsi – rodzice, rodzina, opiekunowie. Zbiorowe wychowanie, jeśli pominiemy żłobki, rozpoczyna się właśnie w przedszkolach, które pełnią funkcje opiekuńcze i wychowawcze, zastępując pracujących rodziców i wspomagając ich. Podstawową wartością w procesie wychowania, punktem wyjścia w relacji wychowawca–wychowanek, nauczyciel–uczeń, powinna być zatem godność osoby ludzkiej. Wychowawca respektujący własną godność nie będzie deprecjonował godności osobowej wychowanka, nie będzie go poniżał ani ośmieszał, a kiedy będzie trzeba, udzieli mu niezbędnego wsparcia, wskaże drogę i poda pomocną dłoń. Należałoby zatem stworzyć w przedszkolu optymalne warunki do nawią-

zywania kontaktów rówieśniczych, ale przede wszystkim dokładnie poznać grupę przedszkolną. Tylko w taki sposób będzie można dotrzeć do każdego wychowanka, udzielić mu odpowiedniego wsparcia, zachęcić do aktywności. Wówczas dziecko, bezpieczne w nowym środowisku, zrozumiane i świadome zachodzących w jego życiu zmian, stanie się podmiotem wychowania przedszkolnego.

W tym rozdziale podejmujemy problematykę wychowania w przedszkolu jako miejscu, gdzie dokonuje się proces wzrastania dziecka. Przybliżamy rolę sztuki i zabawy w przedszkolnym wychowaniu estetycznym. Charakteryzujemy sylwetkę dziecka nadpobudliwego i nieśmiałego w wieku przedszkolnym oraz oferowane takim dzieciom formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej, ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania profilaktyczno-terapeutycznego w postaci socjoterapii.

1.1. Przedszkole jako środowisko wychowania, edukacji i terapii dziecka

Świat przyszłości potrzebuje ludzi odpowiedzialnych, zdolnych do pracy zespołowej, którzy są transgresyjni i od najwcześniejszych lat potrafią pokonywać trudności. Zmiana w edukacji to niewątpliwie proces ciągły, mający źródło w postępie badań psychologicznych, pedagogicznych, cywilizacyjnych i kulturowych. Zainteresowanie nauki praktyczną pedagogiką przedszkolną, dotyczącą aktualnych realiów oraz zmian i perspektyw, uznaje się za niezwykle ważne w krajach Unii Europejskiej. Zmieniający się świat wymusza traktowanie wychowania przedszkolnego jako koniecznych działań, które umożliwią jednostce lepsze rozumienie tego świata oraz zachodzących w nim zjawisk i relacji społecznych (Włoch, 2015, s. 13). Bardzo ważna wydaje się tu myśl Józefa Bałachowicza (2006, s. 14), który stwierdza: „Chodzi o to, aby edukacja od początku była wielokierunkowym, bogatym w treści, całościowym systemem wspomaganie dziecka w uczeniu się i samowychowaniu, tworzeniu jego intymnych relacji z kulturą, systemem kształtowania jego osobowych i społecznych kompetencji, umożliwiających twórcze przystosowanie się do zmieniającej się rzeczywistości”.

Przeobrażenia społeczne obserwowane z perspektywy ostatniego dziesięciolecia spowodowały liczne zmiany w wychowaniu i kształceniu dzieci. Współcześnie lansowana jest edukacja zorientowana na dziecko, a w jego

wychowaniu dominuje dbałość o prawidłowy rozwój wrodzonego potencjału. Wysublimowane przekonania o doniosłości edukacji w okresie dzieciństwa stają się wyzwaniem dla współczesnej edukacji przedszkolnej (Waloszek, 2001, s. 17.).

Zdaniem Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji XXI wieku, w związku z bezprecedensowymi – jak dotąd – zmianami dotyczącymi gromadzenia wiedzy i jej obiegu, edukacja „jest niejako zobowiązana do dostarczenia dziecku mapy złożonego i wiecznie niespokojnego świata oraz busoli umożliwiającej po nim żeglugę”. Aby było to możliwe, jak wskazuje raport Jacques’a Delorsa (1998, s. 85–98), edukacja powinna się opierać na czterech filarach motywacyjnych:

- uczyć się, aby wiedzieć – tzn. zdobyć narzędzia umożliwiające rozumienie „tak aby każde dziecko (...) mogło zapoznać się w stosownej formie z naukowym podejściem i stać się na całe życie „przyjacielem wiedzy”;
- uczyć się, aby działać – czyli móc oddziaływać na swoje środowisko, także w sytuacji niepewnej, oraz aktywnie uczestniczyć w tworzeniu przyszłości;
- uczyć się, aby żyć wspólnie – w tym wypadku wiedza zapewni odbiorcy uczestnictwo oraz współpracę z innymi we wszystkich obszarach ludzkiej działalności. Uczyć się współżycia z innymi z uwzględnieniem aspektu wielokulturowości środowisk;
- uczyć się, aby być – tzn. przyczyniać się do pełnego rozwoju, w harmonii ciała i umysłu, z uwzględnieniem wrażliwości i poczucia estetyki dziecka. Szczególne miejsce w edukacji należy się wyobraźni i kreatywności, stąd istotna ich rola polegająca na „odkrywaniu i doświadczaniu przeżyć estetycznych, artystycznych, sportowych, naukowych, kulturalnych i społecznych”.

Polska, jako członek Unii Europejskiej, nie odbiega znacząco od innych państw wspólnoty strukturą organizacyjną wychowania przedszkolnego. Mamy odpowiednio wykształconą i stale podnoszącą kwalifikacje kadrę pedagogiczną, a jest to jeden z istotnych wyznaczników jakości edukacji. Niemniej trzeba zauważyć, że poglądy na wychowanie przedszkolne w naszym kraju są wyraźnie naznaczone historycznym, kulturowym i społecznym kontekstem (Głogosz, 2007, s. 71).

Organizację poszczególnych etapów kształcenia reguluje ustawa Prawo oświatowe (MEN, 2017), która głosi, że przedszkolem publicznym jest placówka spełniająca następujące warunki: realizująca program wychowania

przedszkolnego, uwzględniając podstawę programową; zapewniająca bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę w czasie ustalonym przez organ prowadzący, nie krótszy jednak niż pięć godzin dziennie; przeprowadzająca rekrutację dzieci na zasadzie powszechnej dostępności; zatrudniająca nauczycieli posiadających kwalifikacje określone w odrębnych przepisach. Podobne kryteria muszą spełniać inne formy zorganizowanego wychowania przedszkolnego, na przykład oddziały przedszkolne w szkołach.

Nieco inaczej przedstawia się sytuacja w placówkach niepublicznych, które również ustawowo zobowiązane są do realizowania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i zatrudniania nauczycieli posiadających odpowiednie kwalifikacje, natomiast pobyt dziecka w takiej placówce jest odpłatny. Z obserwacji wynika, że w tego rodzaju placówkach w stosunku do placówek publicznych konkurencyjna jest oferta zajęć dodatkowych.

Wychowaniem przedszkolnym obejmowane są dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy trzy lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy siedem lat. W uzasadnionych wypadkach wychowaniem przedszkolnym może być objęte dziecko, które ukończyło 2,5 roku (Dziamaska i in., 2017, s. 5). W przypadku dzieci mających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wychowaniem przedszkolnym może być objęte dziecko w wieku powyżej siedmiu lat, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończy dziewięć lat.

Dziecko sześć lat przed rozpoczęciem nauki w szkole jest zobowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu lub innej formie wychowania przedszkolnego. Jest to istotne ze względu na przywrócenie rozpoczynania obowiązku szkolnego w wieku siedmiu lat. Na wniosek rodziców naukę w szkole podstawowej może również rozpocząć dziecko, które w danym roku kalendarzowym kończy sześć lat. Dzieci trzylatnie powinny mieć zapewnione miejsce wychowania przedszkolnego, jest to jednak uzależnione od możliwości organizacyjnych gmin (Dz. U., 2017, poz. 356, s. 2). Sprawa wydaje się bardzo ważna, gdyż zapewnienie dostępu do edukacji najmłodszym dzieciom to najskuteczniejszy sposób wyrównywania szans rozwojowych i poznawczych. Priorytetem państwa jest inwestowanie w edukację małych dzieci. Najważniejsze w tym obszarze edukacji staje się zwiększenie dostępności do edukacji wysokiej jakości – między innymi przez upowszechnienie wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3–6 lat, w tym także zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej na wysokim poziomie na obszarach wiejskich.

Znacząca część możliwości intelektualnych człowieka kształtuje się w pierwszych latach jego życia. Większość wrodzonych predyspozycji rozwija się intensywnie w wieku przedszkolnym, w tym również zdolność uczenia się. Działania edukacyjne, stymulowanie rozwoju intelektualnego i społecznego dziecka przynoszą najlepsze wyniki właśnie w tym okresie. Jest to także najlepszy czas na niwelowanie dysharmonii rozwojowych oraz zapobieganie ewentualnym trudnościom w nauce, prowadzenie terapii zaburzeń, wyrównywanie zaniedbań środowiskowych (Waloszek, 1993, s. 73). Umiejętności, które małe dzieci wnoszą z przedszkola, procentują w szkole lepszymi wynikami w nauce, a w dorosłości przekładają się na lepsze funkcjonowanie w życiu społecznym i zawodowym. Wiek przedszkolny to okres wzmożonej aktywności poznawczej, wyrażającej się potrzebą działania oraz poznawania rzeczywistości, potrzebą intelektualnych wrażeń i dużym napięciem emocjonalnym. Zadaniem przedszkola jest więc stwarzanie takich warunków rozwojowych, dzięki którym zaspokojone zostaną te naturalne potrzeby dziecka. Funkcją przedszkola jest również rozbudzanie różnych obszarów zainteresowań dziecka.

Na koncepcję wychowania przedszkolnego składa się przede wszystkim określenie celów, założeń pedagogicznych i organizacyjnych instytucji wychowujących dzieci w wieku przedszkolnym (Klim-Klimaszewska, 2005, 54). Współczesna koncepcja kształcenia traktuje wychowanie przedszkolne jako pierwszy szczebel nauczania i wychowania, zmierzający w kierunku bezpośredniego powiązania go z nauczaniem początkowym. Stąd też przedszkole jako instytucja wychowawczo-dydaktyczna odgrywa coraz większą rolę w polskim systemie oświatowym. Jak zauważa Teresa Parczewska (2013, s. 19), człowiek przychodzi na świat z niewielką liczbą potrzeb, które wynikają z biologicznej struktury organizmu. Taki stan nie trwa jednak długo, gdyż w kolejnych okresach życia, dzięki dążeniu do zaspokojenia potrzeb już istniejących, pojawiają się nowe – potrzeby psychiczne, kulturalne i społeczne, z którymi powinno się zmierzyć przedszkole.

Współczesna koncepcja wychowania przedszkolnego kładzie nacisk na konieczność uznania naturalnej tendencji rozwojowej, wyrażającej się w aktywności własnej dziecka. Potrzebą i motorem rozwoju osobowości dziecka, naturalną formą jego aktywności jest zabawa. Stanowi ona jeden z bardzo ważnych czynników stymulujących społeczne dojrzewanie do pracy i obowiązków. Obok zabawy aktywność własna dziecka przejawia się także w samodzielnym, spontanicznym zaspokajaniu ciekawości poznawczej, obserwowaniu otoczenia, zadawaniu pytań, reagowaniu na przyrodę, lite-

raturę i sztukę (Klim-Klimaszewska, 2011, s. 47). Właściwy dobór zabaw, odpowiednio przygotowane środowisko wychowawczo-dydaktyczne oraz stworzenie możliwości doświadczania i zaspokajania ciekawości dziecka są gwarantem skutecznego wychowania przedszkolnego. Dzisiejsze wskazania dotyczące założeń wychowania przedszkolnego narzucają dbałość o wysoką jakość placówek przedszkolnych, gdyż tylko taka warunkuje ich sens społeczny. Przedszkole, włączając się w proces demokratyzacji społeczeństwa, podejmuje zadania podnoszenia jakości startu życiowego dzieci, dając im niezależność w dużej mierze od materialnego i kulturalnego poziomu ich otoczenia (Kwiatowska, 1988, s. 76). Mierzenie jakości pracy przedszkola i innych placówek wychowania przedszkolnego polega na zorganizowanym i systematycznym analizowaniu i ocenianiu stopnia spełniania przez placówkę wymagań wynikających z jej zadań, z uwzględnieniem opinii wychowanków, rodziców i nauczycieli. Jakość pracy przedszkola postrzegana jest jako zgodność z potrzebami, wymaganiami i standardami. Dlatego podstawową sprawą w mierzeniu tej jakości jest wyznaczenie owych standardów. Są one ściśle związane z zakresami i obszarami pracy przedszkola i dotyczą: efektów pracy przedszkola, przebiegu procesu wychowania, nauczania i opieki, a także organizacji i zarządzania przedszkolem.

Według Stanisławy Włoch (2015, s. 20) w edukacji przedszkolnej organizowanej w odpowiedni sposób poprzez sytuacje edukacyjne i tworzenie odpowiednich warunków, w których dziecko ma możliwość samodzielnego działania i doświadczania, zakres kompetencji osiągany przez wychowanków jest wyższy. Dziecko ma możliwość zrozumienia siebie, sytuacji społecznej, związków i relacji zachodzących w przyrodzie i kulturze.

W przedszkolu zajęcia dydaktyczne zajmują około 1/5 pobytu dziecka w placówce w wymiarze tygodniowym. Istotna jest również praca indywidualna, ćwiczenia wyrównawcze oraz nadrabianie zaległości. Dodatkowo każda sytuacja edukacyjno-wychowawcza, nawet poza realizacją programu dydaktycznego, jest kształcąca dla dziecka. Swobodne zabawy uczą samodzielności, rozwijają kreatywność i umiejętność wyrażania siebie, czyli dziecko nabywa umiejętności potrzebnych nie tylko podczas zabaw, ale w całym dorosłym życiu, w różnych sytuacjach. Podobne znaczenie wychowawcze mają czynności samoobsługowe, zabawy w kącikach zainteresowań, czas spędzany z innymi dziećmi i dorosłymi, a także zabawy integracyjne i na świeżym powietrzu. Każda konfrontacja i zwykła wymiana zdań z koleżanką czy kolegą kształtują umiejętności nieodzowne w dorosłym życiu (Manowska, 2010, s. 91).

Organizacja dnia pobytu dziecka w placówce uwzględnia fizjologiczne potrzeby dzieci, do których należą: potrzeba regularnego żywienia, poobiedniego odpoczynku, codziennego pobytu na świeżym powietrzu oraz potrzeba aktywności ruchowej. Skutkuje to koniecznością przeplatania zabaw i zajęć edukacyjnych oraz intencją utrzymania właściwej proporcji między dowolną a obowiązkową aktywnością dziecka i przeznaczenia jak największej ilości czasu na zabawę. Poszczególne etapy dnia w przedszkolu są wyznaczone czasem, co ma sprzyjać kształtowaniu umiejętności podporządkowania się dzieci regułom czasowym obowiązującym w szkole, a później w dorosłym życiu. Określony przebieg mają także zajęcia organizowane w przedszkolu, wśród których wyróżnia się zajęcia obowiązkowe i zajęcia dowolne. Zajęcia obowiązkowe organizuje nauczyciel, zazwyczaj po śniadaniu, kiedy obecne są wszystkie dzieci (jest to zazwyczaj czas od godz. 9.00 do 14.00). W grupie dzieci 3- i 4-letnich zajęcia edukacyjne trwają 10–15 minut, w grupie 5- i 6-letnich – 25–30 minut. W grupach młodszych przedszkolaków są to pojedyncze zajęcia, w grupach starszych – najczęściej dwa zajęcia. Między dwoma zajęciami, jeśli odbywają się jedno po drugim, obowiązuje przerwa, m.in. na toaletę. Przyjmuje się, że pierwsze zajęcia wymaga wysiłku intelektualnego i na przykład pozycji siedzącej, drugie jest zajęciem o charakterze ruchowym lub artystycznym (np. plastyczno-technicznym lub umuzykalniającym). Codziennie organizuje się we wszystkich grupach wiekowych ćwiczenia poranne (przed śniadaniem) i zabawy ruchowe. Zajęcia można prowadzić z całą grupą, z małymi zespołami lub indywidualnie (Melzner, 2009, s. 111).

Formy organizacyjne pracy wychowawczo-dydaktycznej z dziećmi obejmują sytuacje wychowawcze naturalne i organizowane celowo, powtarzające się systematycznie lub tylko okolicznościowo w rozkładzie dnia (Hetmańczyk-Bajer, 2014, s. 93). Można do nich zaliczyć:

- zajęcia i zabawy dowolne – podejmują je dzieci z własnej inicjatywy w czasie na to przeznaczonym, uwzględnionym w harmonogramie dnia, w warunkach zorganizowanego środowiska przedszkolnego; mają one charakter indywidualny lub zespołowy; obejmują m.in. zabawy tematyczne, ruchowe, konstrukcyjne, rysowanie, porządkowanie itp.;
- zajęcia obowiązkowe – organizowane przez nauczyciela, obejmują dydaktykę przedszkolną w obrębie mowy i myślenia, ćwiczenia koncentracji uwagi, spostrzegania, usprawniania motoryki, zajęć typu artystycznego i ruchowego, badawczego oraz czynności samoobsługowe i prace użyteczne dzieci. Ponadto zalicza się do nich spacer i wycieczki oraz

- warsztaty i uroczystości przedszkolne. Mogą być one prowadzone z całą grupą lub z wyznaczonymi zespołami (gdy istnieje konieczność zorganizowania każdemu dziecku warunków pełnej aktywności);
- czynności higieniczne i samoobsługowe – ich celem jest doskonalenie umiejętności ubierania się, samodzielności podczas spożywania posiłków, mycia się i korzystania z toalety;
 - sytuacje okolicznościowe – to sytuacje nieoczekiwane, których nauczyciel nie może zaplanować, ale przewiduje, że mogą się zdarzyć i wymagać czasu, jak na przykład nieoczekiwane problemy dzieci, konflikty do rozstrzygnięcia, wydarzenia czy spontaniczne pomysły dzieci na zorganizowanie zajęć lub zabaw;
 - zajęcia specjalistyczne – stanowią pomoc psychologiczno-pedagogiczną w czasie pobytu dziecka w przedszkolu (są prowadzone indywidualnie lub w małych grupach), w tym zajęcia fakultatywne – rytmika, taniec, język obcy, warsztaty, plastyczne, teatralne itp.

Podstawowymi metodami pracy nauczyciela przedszkola są metody oparte na działaniu (czynne), obserwacji (ogładowe) i na słowie (słowne) oraz metody odtwórcze (zabawowo-naśladowcze, zadaniowe, sytuacyjne), a także metody twórczego myślenia i działania (Ogrodzka-Mazur i in., 2015).

Małgorzata Suświłło (2015, s. 71) stwierdza, iż wypracowane na podstawie teorii Jeana Piageta, Lwa Wygotskiego i Jerome'a S. Brunera, a ostatnio także oparte na wizji Howarda Gardnera, programy wychowania przedszkolnego mogą swoją formą i zawartością stanowić wzór dla programów edukacyjnych. Nowoczesne przedszkole pracuje więc na programach, które wykorzystują wiedzę naukową opartą na zdobyczach psychologii, pedagogiki (teorii wychowania i teorii kształcenia), pedagogiki specjalnej i socjologii. Przedszkola, zarówno publiczne, jak i niepubliczne, mają możliwość specjalizowania się w określonych dziedzinach działalności na rzecz rozwoju dziecka, oferując rozszerzone programy, na przykład artystyczne, językowe, muzyczne czy ekologiczne (Watoła, 2009, s. 13). Od lat tworzone są placówki edukacji przedszkolnej, takie jak: ogólnodostępne placówki publiczne, przedszkola prywatne i społeczne, przedszkola prowadzone metodą Marii Montessori, placówki freinetowskie, przedszkola artystyczne, sportowe, przedszkola mobilne, leśne, punkty przedszkolne i inne. Mają one wspólne cele: przygotowanie dziecka do podjęcia nauki szkolnej oraz wychowanie jednostki, która będzie umiała współpracować z innymi ludźmi w różnych sytuacjach i podejmować kreatywne działania.